

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ได้นำเอาแนวคิดสามเหลี่ยมเข็มนกของ ประเวศ วะศรี ในการดำเนินงานขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ส่วน คือ (1) ศึกษาบริบทตำบลเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ (2) ศึกษากระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ ตามแนวคิดสามเหลี่ยมเข็มนก และ (3) ศึกษาผลจากการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่ ผลเป็นดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ผลการศึกษาบริบทตำบลเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ

ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์บริบทของตำบลเหมืองหม้อเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ ดังนี้

ตามที่ผู้สูงอายุได้เล่าสืบต่อกันมาว่าตำบลเหมืองหม้อมีประวัติศาสตร์ตำบลที่ยาวนานมาตั้งแต่อดีต มีชื่อเดิมคือ แขวงเหมืองหม้อ ประชาชนเป็นชาวบ้านหนองหม้อเข็มนกไทยลื้อ ไทยลาว ไช้ ไทยยอง เมื่อปี พ.ศ. 1379 ได้อพยพมาจากเมืองไชยบุรี เชียงแสน เวียงพางคำ เชียงตุง มาตั้งรกรากที่ริมห้วยแม่แคม เรียกชื่อบ้านตามสภาพพื้นที่ว่า “บ้านริมแคม” และบริเวณนี้มีลำธารเล็ก ๆ แยกจากห้วย แม่แคมไปทางขวา (สันนิษฐานว่าเกิดจากการขุดเพื่อให้น้ำไหลไปยังทุ่งนาทางทิศตะวันตก) ชาวบ้านเรียกว่า ลำเหมือง จึงเอาคำว่าหนองหม้อรวมกับเหมือง กลายเป็นเหมืองหนองหม้อ จนในที่สุดกร่อนคำกลายเป็น “เหมืองหม้อ” ซึ่งเป็นชื่อของตำบลเหมืองหม้อในปัจจุบัน

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อปี พ.ศ. 2553 ลักษณะภูมิประเทศของตำบลเหมืองหม้อ เป็นพื้นที่ราบ และที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีพื้นที่ลาดเอียงจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก มีลำห้วยแม่แคมเป็นแหล่งน้ำสายใหญ่ไหลผ่านตำบลเหมืองหม้อ และมีคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายของกรมชลประทานเป็นแหล่งน้ำสายหลักของตำบล น้ำไหลผ่านตลอดปีเหมาะสมกับการประกอบ อาชีพเกษตรกรรมและการเลี้ยงสัตว์ มีอาณาเขตติดต่อของตำบลใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลร่องฟอง และตำบลน้ำจ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลกาญจนา และตำบลนาจักร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลบ้านดิน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลทุ่งกว้าว และตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน พื้นที่ 13 ตารางกิโลเมตร เป็นเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ มี 3,292 หลังคาเรือน ประชากรทั้งหมด จำนวน 9,756 คน จำแนกเป็นชาย 4,616 คน หญิง 5,140 คน ในแต่ละหมู่บ้านประกอบไปด้วยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในการปกครองหมู่บ้าน นอกจากกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านแล้ว ยังมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีก 2 คน สารวัตรกำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่บ้านละ 2 คน ช่วยกันดูแลความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน โดยใช้ระบอบประชาธิปไตยในการปกครอง ในกรณีที่ทำผิดเล็กน้อยไม่รุนแรง ก็ว่ากล่าวตักเตือนหรือให้ศูนย์ผู้ธรรมตำบลช่วยไกล่เกลี่ย ถ้าเป็นคดีอาญาก็ส่งให้กระบวนการยุติธรรม ลักษณะการปกครอง ผู้นำชุมชนจะใช้รูปแบบประชาธิปไตย โดยรับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้าน โดยมีเวทีเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ซักถามในวันประชุมประจำเดือนของแต่ละหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพื่อให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง ทั้งด้านการป้องกันและปราบปราม ตลอดจนด้านการพัฒนาตำบล ส่วนผู้นำไม่เป็นทางการนั้น ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดทั้ง 5 วัด ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ

จากข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ พบว่าประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน คิดเป็นร้อยละ 70 ของประชากร นอกนั้น รับราชการ รับจ้าง ประกอบธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 30 ซึ่งมีพื้นที่ทำการเกษตรทั่วทั้ง 12 หมู่บ้าน ซึ่งการทำนาก็จะทำปีละ 1 ครั้ง ในช่วงเดือนมิถุนายน – พฤศจิกายน ส่วนระยะเวลาที่เหลือจะปลูกพืชตามฤดูกาล เช่น ถั่วเหลือง ข้าวโพด นอกจากจะทำการเกษตรแล้วที่สำคัญในเรื่องของงานฝีมือก็เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่สำคัญ เช่น ช่างแกะสลัก ช่างก่อสร้าง ช่างไม้ ช่างปูน และงานจักสาน แล้วที่สำคัญประชากรของตำบลเหมืองหม้อก็ยังรับราชการ โดยเฉพาะ ครู ตำรวจ ทหาร และพยาบาล โดยเฉพาะครูจะมีมากที่สุด นับว่าเป็นโชคดีของตำบลเหมืองหม้อ เพราะว่าบุคลากรเหล่านี้สามารถช่วยเหลืองานส่วนรวมได้เป็นอย่างดี ทำให้กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในตำบลเหมืองหม้อมีความเข้มแข็ง และสามารถขับเคลื่อนการทำงานต่างๆ ร่วมกันได้ในตำบลอย่างประสบความสำเร็จ

จากการสังเกต ตลาดสดที่มีอยู่ในตำบลเหมืองหม้อ มี 2 แห่งคือ ตลาดสดวัดเหมืองหม้อ (ตลาดเช้า) ตลาดสดวัดสำเภา (ตลาดเย็น) เป็นตลาดขายของอุปโภค บริโภค เช่น อาหารสำเร็จรูป อาหารสด เสื้อผ้า ตลาดเช้าจะเปิดขายเวลาประมาณตีห้าถึงเก้าโมงเช้า ตลาดเย็นจะเปิดเวลาประมาณบ่ายสองถึงทุ่ม แม่ค้าส่วนใหญ่เป็นประชาชนในตำบลเหมืองหม้อ

จากการที่มีถนนตัดผ่านหลายสาย เป็นตำบลกิ่งเมืองกิ่งชนบท มีการรับวัฒนธรรมจากภายนอกได้ง่าย มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปบ้างตาม กระแสสังคมในปัจจุบัน ยังมีความสัมพันธ์แบบชนบทที่มีความผูกพันแบบญาติมิตร มีการตั้งบ้านเรือนในกลุ่มเครือญาติในบริเวณใกล้เคียงกัน เพื่อความสะดวกในการดูแลซึ่งกันและกัน คนในชุมชนจะรู้จักกันหมดทุกคน โดยเฉพาะในหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน คนในหมู่บ้านจะรู้ว่าแต่ละคนมีลักษณะเด่นหรือมีนิสัยอย่างไร ใครเป็นคนที่สามารถไว้วางใจ สามารถเป็นที่ปรึกษาได้ ใครเป็นคนที่มีลักษณะนิสัยช่างพูด ชอบนินทา เป็นต้น ส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวชายมากกว่าครอบครัวเดี่ยว จะอยู่ด้วยกันร่วมกับปู่ย่า ตายาย ในบ้านเดียวกัน ซึ่งยังความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวโดยปู่ย่าตายาย จะเป็นคนเลี้ยงดูแลบุตรหลานอยู่

จากการสังเกตในวัดทั้ง 5 วัดในตำบลเหมืองหม้อ ได้แก่ วัดเหมืองหม้อ วัดเหมืองท่า วัดปทุม วัดกาช่อง วัดสำเภา ในแต่ละวัดจะมีศาลาการเปรียญ ซึ่งประชาชนในแต่ละศรัทธาวัดจะใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆที่ทางชุมชนจัดขึ้น วัดแต่ละวัดจะเป็นจุดศูนย์กลางในการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาของคนตำบลเหมืองหม้อ เป็นที่ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับคนทุกเพศทุกวัย

จากการบอกเล่าของ ครูชั้น ข้าราชการครูบ้านอนุโรงเรียนชุมชนบ้านเหมืองหม้อ ว่าตำบลเหมืองหม้อมีการก่อตั้งโรงเรียนมาเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2457 โดยครูบ้านคันทา และมีโรงเรียนประถมศึกษาในตำบลทั้งสิ้น 4 โรงเรียน สามารถให้การศึกษาประชาชนได้อย่างทั่วถึง เมื่อจบระดับประถมศึกษาแล้วก็สามารถเดินทางไปเรียนต่อในระดับสูงขึ้นได้เนื่องจากตำบลเหมืองหม้ออยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองแพร่ 4 กิโลเมตร การเดินทางสัญจรสะดวก และมีประชาชนหลายท่านที่ไม่สามารถเดินทางไปศึกษาในตัวจังหวัดก็ได้รับการศึกษาจากศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลเหมืองหม้อ ที่ตั้งอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ จากข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อพบว่า ประชาชนที่อายุ 15 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่ประชาชนจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แต่ถ้าเป็นคนรุ่นใหม่ก็จะมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นและในปัจจุบันเยาวชนรุ่นใหม่ในตำบลเหมืองหม้อก็ไปศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงเพื่อนำความรู้ที่ได้รับกลับมาพัฒนาตำบลและตำบลเหมืองหม้อมีห้องสมุดประชาชน ซึ่งเปิดทำการที่องค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ ได้รวบรวมหนังสือไว้ครบทุกหมวดหมู่และมีมุมภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ให้ผู้สนใจได้ศึกษา และมี Internet ไว้บริการประชาชนในตำบลเพื่อใช้ศึกษาหาความรู้

จากการสังเกตในตำบลเหมืองหม้อมีสื่อต่าง ๆ ที่เข้าถึงประชาชนได้ง่าย โดยเฉพาะโทรทัศน์ วิทยุ มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านทุกหมู่ เสียงไร้สายขององค์การบริหารส่วนตำบลมีการปรับปรุงให้สามารถกระจายเสียงได้ทั่วถึงมากขึ้น ป้ายประชาสัมพันธ์ รถโฆษณา

ประชาสัมพันธ์ การสื่อสาร โดยบุคคลในตำบล อาทิ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน แกนนำ กลุ่มต่าง ๆ ในตำบล รวมถึงการติดต่อกับตำบลภายนอก และการบอกเล่ากันปากต่อปากในตลาดสด ทั้ง 2 แห่ง

กลุ่ม องค์กร ชมรมสร้างสุขภาพในพื้นที่

ในตำบลเหมืองหม้อมีหน่วยงานที่ให้บริการสุขภาพ คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลเหมืองหม้อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสระบัว โดยให้บริการสุขภาพแก่ประชาชน มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในการให้บริการทั้งที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และการออกให้บริการตามหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งทำให้การให้บริการการดูแลสุขภาพเป็นไปอย่างทั่วถึงและครอบคลุมทั้งตำบล และนอกจากนี้ยังมีกลุ่มชมรมต่างๆ ที่สร้างสุขภาพให้กับประชาชนในตำบลอีกด้วย

การรวมกลุ่มกันของเกษตรกรในตำบลเหมืองหม้อเกิดจากปัญหาที่มีผู้ป่วยในชุมชนและจากพื้นที่ใกล้เคียงเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งเป็นจำนวนมาก สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการรับประทานผักและผลไม้ที่มีสารเคมีปนเปื้อนในปริมาณมาก ทางกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักจึงได้รวมตัวกันเพื่อหาแนวทางร่วมกันในการลดและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีในพืชผักเพื่อเป็นการลดโรคมะเร็ง ทางกลุ่มจึงได้มีความสนใจและศึกษาหาความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ให้แก่สมาชิกกลุ่มที่สนใจ เช่น การผลิตน้ำหมักจุลินทรีย์หมักกล้วย การเพาะเลี้ยงไส้เดือนแดง ปัจจุบันมีสมาชิก 70 คน

ประคิษฐ์ สุคันธมาลา ประธานชมรมผู้สูงอายุ เล่าว่า ชมรมผู้สูงอายุก่อตั้งขึ้นมาเมื่อปี พ.ศ. 2535 ปัจจุบันชมรมผู้สูงอายุมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 1,748 คน โดยการสนับสนุนของพัฒนาชุมชน เป็นการรวมกลุ่มกันทั้งผู้หญิงและผู้ชายผู้สูงอายุในตำบลเหมืองหม้อเพื่อช่วยเหลือกันและกันในเรื่องอาชีพในผู้ที่เสียชีวิต ลูกผล ข้าราชการครูเกษียณอายุ ซึ่งได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมเมื่อปี พ.ศ. 2537 และมีความชำนาญในเรื่องดนตรีพื้นบ้าน ได้ชักชวนผู้สูงอายุที่มีความสามารถในเรื่องดนตรีพื้นบ้านมารวมเล่น และแสดงในงานต่างๆ ในตำบล และได้มีการสืบทอดดนตรีพื้นบ้าน สอนการเล่นดนตรีพื้นบ้านแก่ผู้ที่สนใจโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนรุ่นหลัง กลุ่มชมรมผู้สูงอายุได้มีการดำเนินงาน กิจกรรมอื่นๆ อีก เช่น มีการพบปะสังสรรค์ของกลุ่มทุกเดือน โดยเวียนกันตามวัดทั้ง 5 วัด ในตำบล ในวันสังสรรค์จะมีนักวิชาการจากองค์กรต่างๆ ในตำบลมาให้ความรู้ การปฏิบัติตน การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ มีการออกตรวจสุขภาพเบื้องต้นโดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านแก่ผู้มาร่วมสังสรรค์ มีการละเล่นสันทนาการ ร้องเพลง นมัสการท่านพระครูเทศธรรมะ ผู้สูงอายุได้มาพบปะแลกเปลี่ยน พูดคุยกัน ทำให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลายและได้คลายความเครียด

กลุ่มชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลเหมืองหม้อ จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2521 ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 200 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลเหมืองหม้อ แต่ละ

ท่านเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในแต่ละกลุ่มบ้าน และได้รับการอบรมตามหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย การสื่อข่าวสารสาธารณสุข การแนะนำเผยแพร่ความรู้ การวางแผนและประสานกิจกรรมพัฒนาสาธารณสุขตลอดจนให้บริการสาธารณสุขด้านต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การเฝ้าระวังและการป้องกันโรค การช่วยเหลือและการรักษาพยาบาลเบื้องต้น โดยใช้ยาและเวชภัณฑ์ตามขอบเขตที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การส่งต่อผู้ป่วยไปรับบริการ การฟื้นฟูสภาพและจัดกิจกรรมพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานในหมู่บ้านและสาธารณสุขชุมชน ซึ่งอาสาสมัครสาธารณสุข 1 คน จะมีความรับผิดชอบดูแลประชากรจำนวน 10-15 หลังคาเรือนในการคัดเลือก อสม.นั้น อาจเป็นการคัดเลือกโดยประชาชนในหมู่บ้านหรือคณะกรรมการหมู่บ้านโดยบุคคลนั้นๆต้องเป็นคนที่คนในชุมชนให้การยอมรับ สามารถอ่านออกเขียนได้ มีความเต็มใจในการทำงานเพื่อคนในชุมชนและมีเวลาเพียงพอ การฟื้นฟูสภาพของ อสม. คือ การลาออก เสียชีวิต หรือย้ายออกจากพื้นที่

กลุ่มแม่บ้านตำบลเหมืองหม้อ เป็นการรวมกลุ่มกันของผู้หญิงที่แต่งงานมีครอบครัวในตำบลเหมืองหม้อ เป็นการรวมกลุ่มกันในการฝึกอาชีพ ช่วยเหลืองานต่างๆในตำบล เช่น ทำกับข้าว เลี้ยงแขกผู้มาร่วมงาน

กลุ่มสภาเด็กและเยาวชน เป็นการรวมกลุ่มกันของเด็กและเยาวชนในตำบลเหมืองหม้อที่มีอายุตั้งแต่ 10-25 ปี จัดตั้งขึ้นโดยมีกลุ่มแกนนำศูนย์เยาวชนตำบลเหมืองหม้อร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดแพร่ ภายใต้การสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ ซึ่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อในขณะนั้นคือ นายสมาน ผูกพัน ได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กรวมกลุ่มกันออกกำลังกายและทำสาธารณะประโยชน์ต่อชุมชน การจัดตั้งเป็นสภาเด็กและเยาวชนขึ้นเพื่อทำให้การดำเนินงานในเรื่องการรับสนับสนุนเงินจากองค์กรอื่นๆ ได้ง่ายขึ้น

นอกจากนี้ยังมีกลุ่ม ชมรม อีกหลากหลายที่รวมกลุ่มกันในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ชมรมสายใยน้ำใจเหมืองหม้อ เป็นการรวมกันของ ผู้ดูแลและผู้ป่วยทางจิตเวช ชมรมสายธารน้ำใจเหมืองหม้อ (ผู้ป่วยจิตเวชเอช ไอ วี) ชมรมผู้พิการ ชมรมผู้ป่วยเบาหวาน ชมรมเพื่อนเบาหวาน เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการดูแลผู้ป่วย การกินยาของผู้ป่วย และการประกอบอาชีพ

และจากการศึกษาเอกสาร งานวิชาการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเหมืองหม้อพบว่าปี พ.ศ. 2551 ตำบลเหมืองหม้อได้มีการจัดทำเวทีสมัชชาสุขภาพในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและกลุ่มชมรมในเรื่องของปัญหาสุขภาพที่

เกิดขึ้นกับประชาชนในตำบลเหมืองหม้อ และปีพ.ศ. 2552 ได้มีการดำเนินการจัดทำนโยบายสาธารณะเฉพาะประเด็นการส่งเสริมการออกกำลังกายของพื้นที่ คือ “ออกกำลังกายวันละนิด ชีวิตเป็นสุข” เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชนซึ่งก็สามารถทำได้เฉพาะประเด็นในเรื่องของการออกกำลังกายเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมทั้ง 4 มิติ ที่จะแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชนได้ ต่อมาปี พ.ศ. 2553 ทางตำบลเหมืองหม้อได้มีการจัดทำธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อขึ้นเพื่อที่จะเป็นกรอบและแนวทางในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชนในตำบลเหมืองหม้อ

จากการพูดคุยและสอบถามประชาชนในตำบลเหมืองหม้อในเรื่องความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ ต่างให้ความเห็นตรงกันว่า ธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ คือข้อปฏิบัติร่วมกันของคนตำบลเหมืองหม้อ ที่จะทำให้ทุกคนมีสุขภาพดี

จะสังเกตได้ว่ากลุ่มหรือชมรมต่างๆที่เกิดขึ้นในตำบลเหมืองหม้อเกิดจากการที่คนในตำบลเหมืองหม้อเห็นความสำคัญในเรื่องของสุขภาพที่ตนเองประสบอยู่ และเข้าร่วมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ คอยช่วยเหลือซึ่งกันและภายในกลุ่ม เมื่อมีการประชุมของกลุ่มหรือชมรมจะมีสมาชิกเข้าร่วมจากทุกหมู่บ้าน

บริบทของตำบลที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ คือ ยังมีความสัมพันธ์แบบชนบทที่มีความผูกพันแบบญาติมิตร มีการตั้งบ้านเรือนในกลุ่มเครือญาติในบริเวณใกล้เคียงกัน เพื่อความสะดวกในการดูแลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังมีความผูกพันเอื้ออาทรในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในครอบครัว เพื่อนบ้านใกล้เคียง คนในหมู่บ้านจะรู้จักกันหมดทุกคน โดยเฉพาะในหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน คนในหมู่บ้านจะรู้ว่าแต่ละคนมีลักษณะเด่นหรือมีนิสัยอย่างไร ใครเป็นคนที่สามารถไว้วางใจ สามารถเป็นที่ปรึกษาได้ ส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวขยายมากกว่าครอบครัวเดี่ยว การสร้างบ้านมักจะสร้างอยู่ในบริเวณเดียวกับบ้านเดิมหรือบางครอบครัวก็จะอยู่ด้วยกันร่วมกับปู่ย่า ตายาย ในบ้านเดียวกัน ซึ่งยังความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวโดยปู่ย่าตายาย จะเป็นคนเลี้ยงดูแลบุตรหลานอยู่ อาศัยกันอยู่เป็นระบบเครือญาติ อาศัยการดำรงชีวิตช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การปกครองในแต่ละหมู่บ้านผู้นำจะช่วยกันดูแลความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน โดยใช้ระบอบประชาธิปไตยในการปกครอง ในกรณีที่ทำผิดเล็กน้อยไม่รุนแรง ก็ว่ากล่าวตักเตือน หรือให้ศูนย์ยุติธรรมตำบลช่วยไกล่เกลี่ย ถ้าเป็นคดีอาญาก็ส่งให้กระบวนการยุติธรรม ลักษณะการปกครอง ผู้นำจะใช้รูปแบบประชาธิปไตย โดยรับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้าน โดยมีเวทีเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ซักถามในวันประชุมประจำเดือนของแต่ละหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพื่อให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง ทั้งด้านการป้องกันและปราบปราม ตลอดจนถึงด้านการพัฒนาตำบล ส่วนผู้นำไม่เป็นทางการนั้น ได้แก่ เจ้าอาวาสทั้ง 5 วัด ที่ชาวบ้านให้ความนับถือ ความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตมากเช่นเดียวกับความเชื่อแต่

ดั้งเดิมของพื้นเมืองล้านนา โดยเฉพาะคนเผ่าคนแก่ ยังมีการนับถือผีอยู่ ในการประกอบกิจกรรม และพิธีกรรมต่างๆ จะมีความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ในการทำงาน การจัดงานต่างๆ งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ งานบุญต่างๆ รวมไปถึงพิธีกรรมสำคัญทางศาสนา เช่น การสืบชะตา การสะเดาะเคราะห์ จะต้องมีการดูว่าวันไหนเป็นวันดี วันไหนเป็นวันเสีย และจะเลือกจัดงานเฉพาะในวันดีเท่านั้น และเมื่อมีงานต่างๆ ในตำบล คนในตำบลก็จะมาช่วยงานกันตามแต่กำลังของคนที่จะสามารถช่วยได้ โดยเฉพาะงานพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากชาวบ้านเชื่อว่า ใครไปช่วยงานหรือไปงานก็จะได้อบุญกุศล ซึ่งงานส่วนใหญ่ก็จะจัดขึ้นที่วัด ดังนั้น วัดจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในตำบลเหมือนหม้อ ประชากรส่วนใหญ่อ่านออกเขียนได้เนื่องจากได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากโรงเรียนทั้ง 4 แห่งในตำบล และสามารถเดินทางไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นในตัวเมือง เนื่องจากการคมนาคมสะดวก มีกลุ่ม องค์กร ชมรมสร้างสุขภาพในตำบลเพื่อช่วยเหลือกันและกันในเรื่องการดูแลสุขภาพหลากหลายกลุ่ม กลุ่มหรือชมรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในตำบลเหมือนหม้อเกิดจากการที่คนในตำบลเหมือนหม้อเห็นความสำคัญในเรื่องสุขภาพ และเข้าร่วมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ คอยช่วยเหลือซึ่งกันและภายในกลุ่ม มีการประชุมของกลุ่มอยู่ประจำทุกเดือนถือว่าเป็นการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง

บริบทของตำบลที่ไม่เอื้อต่อการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมือนหม้อ คือ การคมนาคมสะดวกมีเส้นทางถนนตัดผ่านหลายสายทำให้บุคคลภายนอกเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ได้ง่าย เช่น การค้าขายยาเสพติด พ่อค้าคนกลางมารับผลผลิตทางการเกษตรทำให้ประชาชนขาดโอกาสต่อรองราคาราคาสินค้า จากที่มีแม่น้ำ คลองไหลผ่านตำบลทำให้เกิดน้ำท่วมในพื้นที่ทำการเกษตรของประชาชนซึ่งเป็นอาชีพหลัก ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย ประชาชนขาดรายได้ จึงต้องออกไปรับจ้างนอกเขตตำบลทำให้ชีวิต เร่งรีบ คนหันมารับประทานอาหารบรรจุถุงแทนปรุงเอง ภาวะเศรษฐกิจที่บีบรัดตัวทำให้ไม่มีเวลาในการที่จะสนใจในสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัว ความร่วมมือในชุมชนมีน้อย ลงจากภาระการงานและอาชีพ การใช้สุรา ยาเสพติด เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจนำไปสู่ปัญหาที่บานปลายจากปัญหาส่วนบุคคล สู่ครอบครัว หมู่บ้าน ตำบลได้ต่อไป เนื่องจากเวลาในการที่จะทำกิจกรรมกับครอบครัวก็มีน้อยลง ประเพณี วัฒนธรรมในการบริโภคเช่นงานบุญ มักจะเลี้ยงด้วยอาหารที่มีไขมันสูง เช่น แกงฮังเล แคนหมู ขนมหวานใส่กะทิ ถึงแม้ไม่ค่อยได้รับประทานบ่อยจนก่อให้เกิดโรคแต่ก็เป็นการส่งเสริมสุขภาพที่ไม่ดี ในงานศพที่ยังมีการเล่นการพนันเนื่องจากการอยู่เป็นเพื่อนเจ้าของบ้านเพื่อจะนอนเฝ้าศพทั้งคืน ก็ยังมีการลงเงินได้เสียซึ่งทำให้เด็กรุ่นหลังเข้าใจว่าเป็นสิ่งถูกต้อง

ส่วนที่สอง ผลการศึกษากระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ ตามแนวคิด ตามเหลี่ยมเขยื้อยภูเขา

กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่ ได้ใช้แนวคิด ตามเหลี่ยมเขยื้อยภูเขา โดยการบูรณาการทำงานร่วมกันของพลังที่มีอยู่ในตำบลเหมืองหม้อที่สำคัญ 3 ภาคส่วน ประกอบด้วย พลังทางวิชาการ พลังภาคประชาชนและสังคม พลังภาครัฐและการเมือง บูรณาการทำงานเข้าด้วยกัน โดยใช้ความรู้ที่มีอยู่ที่เป็นทุนทางสังคมในตำบลเหมืองหม้อ ประกอบ กับพลังการขับเคลื่อนของภาคประชาชน กลุ่ม ชมรม ภายใต้ช่องทางที่องค์การบริหารส่วนตำบล เหมืองหม้อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้าน ตะบูน และผู้นำชุมชนคือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เหมืองหม้อ เปิดโอกาสและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในตำบล ทำให้เกิดกระบวนการ สาธารณะที่ดีเพื่อสู่สุขภาพของคนตำบลเหมืองหม้อ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ร่วมกันสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องในพลังส่วนที่ 1 เป็นกระบวนการที่ ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของประชาชนตำบลเหมืองหม้อ คือ ภาควิชาการ ประธาน กลุ่มชมรม ผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรคในตำบลเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับธรรมนูญสุขภาพตำบล หาก กลุ่ม ชมรม ในตำบลเป็น แก่นนำหลักและแนวร่วมในการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ

จุดประสงค์ เพื่อให้ภาควิชาการ ประธานกลุ่มชมรม ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเข้าใจร่วมกันใน การมองตำบลเหมืองหม้อเป็นแบบองค์รวม ให้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบและมี ผลกระทบซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ

วิธีดำเนินการ โดยตัวผู้วิจัยได้ประสานกับบุคคลหน่วยงานต่างๆในตำบล ที่เป็น ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของประชาชนตำบลเหมืองหม้อ ใช้การประชุมกลุ่มย่อย ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในแต่ละสาขาที่ตนเองทำงานร่วมกับกลุ่มในตำบล โดยประยุกต์ใช้เทคนิค SWOT ให้สมาชิกในกลุ่มได้เสนอ และร่วมอภิปรายในหัวข้อ ของดีหรือสิ่ง ดีๆ ที่มีอยู่ในตำบล สิ่งที่ไม่ดีหรือจุดอ่อนของตำบล สิ่งที่เป็น โอกาสที่ตำบลได้รับจากภายนอกตำบล และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในตำบลจากสิ่งแวดล้อมภายนอกตำบลที่ส่งผลต่อตำบล โดยให้มองที่ ละองค์ประกอบเขียนลงในกระดาษเอสี่ก่อนแล้วให้แต่ละคนพุดนำเสนอที่ตนเองมองเห็น หลังจากนั้นรวมเป็นของกลุ่มและให้แต่ละคนร่วมกันพิจารณาว่าเห็นด้วยกับที่กลุ่มเสนอขึ้นมาแล้วนำมา เขียนในกระดาษรูปเป็นข้อๆ

ผลการจัดประชุมกลุ่มย่อยของพลังส่วนที่ 1 ภาควิชาการ ประธานกลุ่มชมรม ผู้ทรงคุณวุฒิ แก่นนำทางด้านสุขภาพ โดยใช้เทคนิค SWOT มีผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการซึ่งได้แก่

นักวิชาการเกษตร นักวิชาการศึกษา นักพัฒนาชุมชน นักวิชาการสาธารณสุข พยาบาลวิชาชีพ จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านตะบูน นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ประธานชมรมผู้สูงอายุ ประธานชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบล ประธานกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนตำบล ที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชน เจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย นายกองดีการบริหารส่วนตำบล รองนายกองดีการบริหารส่วนตำบลดูแลงานสาธารณสุข ในกระบวนการนี้ตัวผู้วิจัย และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเหมืองหม้อเข้าร่วมเป็น วิทยากรกลุ่ม รวมผู้เข้าร่วมทั้งหมด 17 คน

หลังจากที่ทางกลุ่มได้ข้อมูล จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคที่เป็นประเด็นที่จะต้องช่วยกันแก้ไขและเข้าใจตรงกันแล้ว ก็ได้ช่วยกันพิจารณา จัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบล ว่าข้อไหนที่ต้องทำเร่งด่วน เหมาะสมกับสภาพบริบทของตำบลเหมืองหม้อ และตอบสนองความต้องการของ องค์กร กลุ่ม ชมรมที่มีอยู่ในตำบล และสอดคล้องกับธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อว่าจะขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อหมวดไหน ข้อใดได้บ้าง และสรุปร่วมกันที่จะหาแกนนำและแนวร่วมที่จะเริ่มดำเนินการ ในปีนี้ ซึ่งได้ข้อสรุปดังนี้

หมวดที่ 2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อความเป็นสุขภาพดีของชาวตำบลเหมืองหม้อ ข้อที่ 5 ชาวตำบลเหมืองหม้อมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ ประโยชน์ และมีความสามัคคีกัน

จุดอ่อนที่พบคือ เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท วิถีชีวิตรีบเร่ง ประชาชนส่วนใหญ่ทำงานนอกบ้าน กลางวันไม่มีคนอยู่บ้าน เหลือคนชราเฝ้าบ้าน การใช้เวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวมีน้อยลง เด็กและเยาวชนในตำบลเหมืองหม้อที่เดินทางไปเรียนในระดับสูงขึ้นไปในตัวเมือง มีการคบหาสมาคมซึ่งกันและกันน้อยในวัยเด็กและเยาวชนที่เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ อยากรู้อยากลองในประสบการณ์ที่ใหม่ มีการนำไปสู่การมั่วสุม การเสพยาของมึนเมาหรือ การเสพยาเสพติด เกิดการตั้งครุฑในวัยเรียน หากในครอบครัว ปล่อยปละละเลยจะเกิดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ความเป็นอยู่ในปัจจุบันที่เริ่มเลียนแบบสังคมตะวันตกผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่นการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม ใต้วงเกงขาสั้นเข้าวัด ทางกลุ่มมีความเห็นร่วมกันว่าการที่จะสร้างคนตำบลเหมืองหม้อให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะควรเริ่มจากเด็กและเยาวชนเพื่อปลูกฝังให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า และเชื่อมโยงไปถึงการแก้ไขประเด็นปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ทั้งนี้จะต้องดึงเอากลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ปกครองพระสงฆ์ เข้ามาร่วมช่วยการดำเนินงาน

หมวดที่ 3 การควบคุม ป้องกันปัจจัยที่คุกคามต่อสุขภาพ ชาวตำบลเหมืองหม้อ ข้อที่ 15 สนับสนุนประชาชนให้มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังป้องกัน โรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อในตำบลเหมืองหม้อ ข้อที่ 13 ควบคุมสิ่งเสพติดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพทุกประเภทให้ลดลงอย่างต่อเนื่อง ข้อที่ 14 ปลูกจิตสำนึกชาวตำบลเหมืองหม้อในการลด ละ เลิกอบายมุข และสื่อต่างๆ

จุดอ่อนที่พบคือ ประชาชนบางส่วนในตำบลเหมืองหม้อยังมีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม เรื่องการบริโภคอาหาร ขาดการออกกำลังกาย มีการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในงานบุญประเพณีต่างๆ ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคระบบหัวใจและหลอดเลือด โรคอ้วน เป็นโรคที่ป้องกันได้ด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้น เรื่องนี้ทางกลุ่มเห็นว่าควรนำเสนอในกลุ่มผู้สูงอายุเนื่องจากคนในตำบลจะให้ความเคารพ นับถือผู้สูงอายุ และปัญหาในโรคไม่ติดต่อได้แก่ เบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ ในตำบลเหมืองหม้อส่วนใหญ่พบในประชากรที่มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป และในเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในเรื่องอาหารเพื่อป้องกันโรคทางกลุ่มเห็นว่าควรเริ่มที่การสร้างกระแสในงานบุญต่างๆของตำบลจะเป็นการขับเคลื่อนได้ง่ายกว่าทำในรายบุคคล ควรพูดคุยในกลุ่มแม่บ้านเนื่องจากที่เวลายามงานบุญกลุ่มแม่บ้านจะเป็นผู้ช่วยกันทำกับข้าวเลี้ยงแขกผู้มาร่วมงาน

หมวดที่ 8 เศรษฐกิจพอเพียง ข้อที่ 41 สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษ เพื่อเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมสุขภาพ และข้อที่ 42 สนับสนุนการผลิต และใช้ การบริโภคผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของประชาชนตำบลเหมืองหม้อ

จุดอ่อนที่พบคือ ในตำบลมีการรวมกลุ่มของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษแต่ยังขาดการจัดการด้านตลาดกลางสินค้าเกษตร ไม่มีตลาดรองรับและการจัดการสินค้า มีพ่อค้าคนกลางมารับทำให้ราคาสินค้าขึ้นกับพ่อค้าคนกลาง ทำให้เศรษฐกิจของครอบครัว ไม่แน่นอนแต่รายจ่ายก็มีเพิ่มสูงขึ้นไปตามภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน พบว่าประชาชนในตำบลมีสารพิษตกค้างในร่างกายในระดับกลุ่มเสี่ยง จำนวน 10 คน คิดเป็น ร้อยละ 16.67 อยู่ในระดับ อันตราย 6 คน คิดเป็นร้อยละ 10 จากการสุ่มตรวจ 60 คน

จุดแข็งที่มีในตำบลเหมืองหม้อ พบว่า ในตำบลมีองค์กร ภาวศึเครือข่ายสุขภาพที่หลากหลายและเข้มแข็งที่มีการจัดกิจกรรมของกลุ่มชมรมอย่างต่อเนื่อง กลุ่มอาสาสมัครจิตอาสาต่างๆ ที่มีการทำงานเชื่อมโยงช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มสภาเด็กและเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตร อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มเพื่อนเบาหวาน เป็นต้น เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีความรักความสามัคคีเป็นอย่างดี ไม่มีความแตกแยกในหมู่ประชาชนและผู้นำ ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเนื่องจากมีโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่ทั้งหมด 4 แห่ง และด้วยมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ การคมนาคมสะดวกเมื่อจบการศึกษาระดับประถมแล้วสามารถเดินทางไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มีผู้ทรงคุณวุฒิ และข้าราชการบำนาญในพื้นที่ช่วยสนับสนุนการทำงานในตำบลหลายๆด้าน เป็นสังคมระบบเครือญาติมีความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ระบบชลประทานที่สะดวกเหมาะแก่การเกษตรและเลี้ยง

สัตว์ตลอดปี และองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อมีนโยบายที่ชัดเจนและพร้อมให้การสนับสนุนงานด้านสุขภาพของประชาชน

โอกาสจากภายนอกที่เข้ามาให้การช่วยเหลือการดำเนินงานต่างๆของตำบลเหมืองหม้อคือ มีหน่วยงานด้านสาธารณสุขอื่นๆ ในพื้นที่ช่วยสนับสนุนด้านบริการและวิชาการ เช่น สาธารณสุขอำเภอเมืองแพร่ สาธารณสุขจังหวัดแพร่ โรงพยาบาลแพร่ ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทุกหมู่บ้านมีการส่งเสริมการออมเพื่อสวัสดิการ วันละบาทหรือที่เรียกว่ากองทุนวันละบาท เพื่อสร้างสวัสดิการให้ประชาชนที่เข้าร่วมตั้งแต่เกิด เจ็บป่วย เสียชีวิต โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแพร่ ได้รับงบประมาณสนับสนุนในการดูแลสุขภาพของประชาชนในตำบลจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ราชภัฏวไลยอลงกรณ์ 40 บาทต่อปีในประชากรที่ใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อสมทบ 30 เปอร์เซ็นต์ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดกลางหรือที่เรียกว่า กองทุนสุขภาพตำบล มีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรให้บริการประชาชนกู้ยืมเงินลงทุนในการประกอบอาชีพทางการเกษตร และมีธรรมนูญสุขภาพแห่งชาติ สนับสนุนการดูแลสุขภาพของประชาชนโดยชุมชนเอง

ส่วนที่เป็นอุปสรรคจากภายนอกต่อตำบลเหมืองหม้อ มีดังนี้ สังคมเปลี่ยน วิถีชีวิตเปลี่ยนทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม จึงทำให้เกิดโรคที่สามารถป้องกันได้ เช่น โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูง กลุ่มเยาวชนเริ่มมีการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ จากการไปศึกษาในสถานศึกษาในตัวเมือง เช่น การแต่งกายการสูบบุหรี่หรือดื่มสิ่งมีนเมาและการมีบุตรก่อนวัยอันสมควร ปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น การเกิดสาธารณภัยต่างๆ น้ำท่วมพื้นที่ทำการเกษตรทำให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย เนื่องจากตำบลเหมืองหม้อเป็นตำบลนำร่องหลายๆเรื่องทำให้งานและการจัดกิจกรรมทับซ้อนกับหน่วยงานภายนอก จึงมีข้อจำกัดของเวลาในการจัดโครงการและกิจกรรม เพราะได้รับผลกระทบจากหน่วยงานภายนอก งบประมาณที่ได้รับจากภายนอกมักจะเข้ามาในช่วงที่ชาวบ้านทำการเกษตร ฝนตกชุกซึ่งทำให้การเดินทางมาร่วมกิจกรรมต่างๆที่จะจัดขึ้นลำบาก ทำให้มีผู้เข้าร่วมน้อย การที่หนทางในการคมนาคม การติดต่อสื่อสารสามารถทำได้โดยสะดวก ทำให้การที่ในตำบลไม่มีตลาดรองรับสินค้าทางการเกษตรหรือรวมกลุ่มกันในการต่อรองราคา จึงเป็นโอกาสที่ราคาสินค้าทางการเกษตรในตำบลถูกกำหนดขึ้นโดยพ่อค้าคนกลางจากต่างถิ่นเข้ามารับซื้อหรือนำส่งตลาดในแต่ละฤดูกาล

ขั้นตอนที่ 2 ถิ่นข้อมูลทางด้านสุขภาพให้กับประชาชน เป็นกระบวนการที่ภาควิชาการเป็นผู้คืนข้อมูลด้านสุขภาพของประชาชนในตำบลเหมืองหม้อที่เชื่อมสัมพันธ์กับกลุ่มแต่ละกลุ่ม

ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหา หาทางแก้ไข ร่วมวางแผนดำเนินการและนำไปปฏิบัติ โดยใช้เวทีสมัชชาสุขภาพ จากการวิเคราะห์ตำบลแล้วทางภาควิชาการ ประธานกลุ่มชมรมผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มีความเห็นตรงกันว่าแกนนำหลักที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบล ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งทั้ง 5 กลุ่ม จะมีสมาชิกที่อยู่ในแต่ละครัวเรือนครบองค์ประกอบของครอบครัว ก่อนการจัดเวทีสมัชชากลุ่มต่างๆผู้วิจัยได้ประสานกับผู้ใหญ่บ้าน วิทยุชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ ได้ช่วยประชาสัมพันธ์เรื่องและวันที่จะจัดทำเวทีสมัชชาสุขภาพ เพื่อเชิญชวนผู้ที่สนใจเข้าร่วม นอกจากผู้ที่เป็นสมาชิกในกลุ่มหรือชมรม

กลุ่มเกษตรกร

วิธีดำเนินการผู้วิจัยได้ประสานกับกลุ่มภาควิชาการ คือ นักวิชาการสาธารณสุขจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสะบูน นักวิชาการเกษตร ภาคการเมือง คือ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มชมรมเกษตรกรตำบลเหมืองหม้อ มีผู้เข้าร่วมเวทีสมัชชาจำนวน 87 คน ซึ่งบางท่านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรก็ได้ให้ความสนใจเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันกับกลุ่ม

ข้อมูลด้านสุขภาพที่คืนให้กับกลุ่มคือผลการวิเคราะห์ SWOT ของตำบลโดยผู้วิจัยเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมเวทีได้รับทราบ หลังจากนั้น นักวิชาการสาธารณสุข ได้นำเสนอผลการตรวจหาสารพิษที่ตกค้างในร่างกายของประชาชนตำบลเหมืองหม้อ ที่สุ่มตรวจ 60 คน เมื่อเดือนมีนาคม 2554 ซึ่งพบว่า อยู่ในระดับปกติและปลอดภัย จำนวน 44 คน คิดเป็น ร้อยละ 73.33 อยู่ในระดับกลุ่มเสี่ยง จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 อยู่ในระดับ อันตราย 6 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และนักวิชาการเกษตร ได้ให้ความรู้ในเรื่อง การป้องกันตนเองจากสารพิษ สุปรานี เหมืองอุ้น เป็นวิทยากรกระบวนการกลุ่มได้ขอความคิดเห็นจากเวที ในประเด็นทางด้านสุขภาพที่กลุ่มสามารถทำเป็นต้นแบบ สามารถทำเองได้โดยไม่หวังพึ่งหน่วยงานรัฐ และประชาชนในตำบลเหมืองหม้อทำร่วมกันได้

“คนที่ตรวจพบสารพิษสูงเขา กินผักที่แม่ค้านำมาจากนอกพื้นที่มาขายหรือเปล่า ข้าเจ้าปลูกผักขาย กินผักที่ตนเองปลูกมาตลอดยังตรวจ ไม่พบเลย ”

“บ้านน้อยเขากินเจมาตลอด เคยเห็นเขาไปซื้อผักจากแม่ค้าข้างนอกตำบลมากินบ่อย แล้วที่หล้าที่มีอาชีพขายพริกแห้ง เขาก็รับพริกจากที่อื่นมาตากเอง ก็กลัวอยู่กับมันตลอด จะให้ไม่มีสารพิษตกค้างได้”

“ถ้ามีภาคสำหรับขายผักปลอดสารพิษโดยเฉพาะ ชาวบ้านผู้บริโภคจะได้รับรู้มากขึ้นว่า ผักของใครที่เอามาขายปลอดภัย”

จากการสังเกตพบว่า ข้อมูลที่ภาควิชาชีพได้คืนให้กับเวที ทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดการรับรู้ เกิดความตระหนัก และสามารถกระตุ้นทำให้สมาชิกในเวทีได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นบางเห็นแตกต่าง บางส่วนสนับสนุน ช่วยกันหาทางออกของปัญหาและช่วยกันแก้ไข โดยใช้จุดเด่น จุดคือโอกาสและอุปสรรคต่างๆของตำบลตนเอง ในเวทีได้มีการนำเสนอถึงสิ่งที่ตนเองมองเห็นให้เวทีร่วมกันพิจารณาว่าเห็นด้วยหรือไม่ เป็นการเกิดการเรียนรู้ทางทัศนคติของแต่ละคน และเกิดเป็นความรู้ให้กับคนอื่นๆในเวที ที่มีทัศนคติที่แตกต่างกันไป และเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีอยู่ในตำบลที่เห็นร่วมกันในการที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงในทางที่ดีขึ้นในการปฏิบัติได้

ผลที่ได้จากเวทีสมาชิกสุขภาพกลุ่มเกษตรได้มีการตกลงร่วมกันที่จะทำตลาดสีเขียวขึ้นในตำบลเพื่อเป็นสถานที่สำหรับจำหน่ายผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตร ให้แก่ประชาชนในตำบลเหมืองหม้อได้บริโภค และส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านปลูกผักกินเอง แล้วนำผักที่ปลูกมาประกวดในงานประเพณีต่างๆ และมีการบริการตรวจหาสารพิษตกค้างในร่างกายให้กับประชาชนที่สนใจในตำบลทุกปี

กลุ่มเด็กและเยาวชน

วิธีดำเนินการผู้วิจัยได้ประสานกับกลุ่มภาควิชาการ คือ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสะนู ภาคประชาสังคม คือ ภูเบศ จิตรจริง ประธานสภาเด็กและเยาวชนตำบล จักรพันธ์ รอดทุกข์ ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ธุรการ อบต.เหมืองหม้อและที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชนภาคการเมือง คือ สายวรุณ ธรรมโม ส.อบต.หมู่ 3 วิทยา คงแก้ว ส.อบต.หมู่ 7 นพดล ปัญญาไวย รองนายก อบต.เหมืองหม้อ ได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อ มีผู้เข้าร่วมเวทีสมาชิกจำนวน 84 คน

จักรพันธ์ รอดทุกข์ ได้นำเสนอการวิเคราะห์ SWOT ของตำบลให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้รับทราบ และ สุภวรรณ แสงจันทร์ ได้คืนข้อมูลทางด้านสาธารณสุขในกลุ่มเด็กและเยาวชนของตำบลเหมืองหม้อ พบว่ามีหญิงตั้งครรภ์ในวัยเรียนของตำบลเหมืองหม้อจำนวน 2 ราย ยุติการตั้งครรภ์เอง 1 ราย และได้ให้ความรู้ในเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ ผลกระทบจากการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร หลังจากนั้น สุปราณี เหมืองอุ้นซึ่งเป็นวิทยากรกระบวนการกลุ่มในเวทีของสภาเด็กและเยาวชน ได้เปิดเวทีให้สมาชิกร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

“เด็กบางคนที่ยังเห็นพ่อแม่เขาก็รับได้นะ ครอบครัวเขาก็ไม่ว่าอะไร คุณเขาก็มีความสุขดี แรกๆครอบครัวเขาอาจจะรับไม่ได้ แต่จะทำยังไงได้ละ ก็ต้องช่วยกันดูแล”

“ส่วนมากเด็กที่ตั้งท้องเขาจะปรึกษากันในกลุ่มของเพื่อนเขาเท่านั้น ผู้ปกครองจะไม่ค่อยรู้เรื่องหลอกมารู้อีกทีที่ท้องก็โตแล้ว บางคนก็แอบไปทำแท้งโดยที่ผู้ปกครองไม่รู้ด้วยซ้ำว่าท้อง มีกลุ่มเพื่อนที่รู้จักกัน”

“ถ้าจะป้องกันไม่ให้ท้องในวัยเรียนได้นั้น ไม่ใช่จะต้องให้เด็กผ่านเคียวที่จะทำได้ ต้องมีผู้ใหญ่มาช่วยดูแล เป็นหูเป็นตา ให้คำปรึกษา เด็กก็ต้องมีความรู้ที่จะป้องกันด้วย”

จากการสังเกตในเวทีสมัชชากลุ่มสภาเด็กและเยาวชน ได้มีการพูดคุยและให้ความสำคัญในเรื่อง ท้องในวัยเรียนพอสมควร และในเวทีทางกลุ่ม ปรึกษาหารือในเรื่องที่ทางสภาเด็กและเยาวชนจะร่วมกันทำกิจกรรมอะไรบ้างเพื่อให้ เด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อได้รับการพัฒนาอย่างถูกวิธี และให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ร่วมกัน

“ผมเห็นของเล่นของศูนย์เด็กในตำบล สิ้นมันเก่า ผมว่ายากไปทำให้เด็ก หน้าฝนหญ้าก็รกก ล้าง ล้างแมลงมาก็คเด็ก”

“หนูอยาก让孩子们ได้เรียนรู้ในเรื่องการจับผ้า จับผ้า จัดตกแต่งสถานที่ เพราะต่อไปรุ่นพี่ที่ทำเป็น ไปเรียนหนังสือที่อื่นก็จะหาคนมาช่วยงานตำบลได้ยาก อยากให้น้องๆ ได้หัด จะทำได้เป็น”

จากการสังเกตในเวทีสภาเด็กและเยาวชน ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ตื่นตัว เต็มไปด้วยพลังทางกาย พลังทางความคิด และทางสติปัญญา และยังคงแสดงให้เห็นถึงความมีจิตอาสาของเด็กๆ ทางกลุ่มได้ร่วมกันคิดกิจกรรมหรือโครงการขึ้นมาเพื่อที่จะทำร่วมกันไม่เฉพาะแต่เด็กเท่านั้น ยังเชื่อมโยงไปถึงกลุ่มชมรมอื่นๆ และผู้ใหญ่ใจดีในตำบลมาร่วมกิจกรรมด้วยกัน

กลุ่มผู้สูงอายุ

ในเวทีนี้ผู้วิจัยได้ประสานกับกลุ่มภาควิชาการ คือ พิษทอง สุคแดน นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ เจริญศักดิ์ เวียงนาค นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสะนู ภาคประชาสังคม คือ ประดิษฐ์ สุคันธมาลา ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบล สัมฤทธิ์ อินแสน วิทยุชุมชน อนันต์ สุขกันต์ ผู้แทนแพทย์แผนไทย ภาคการเมือง คือ ผล เป็กทอง ส.อบต.หมู่ 8 ประเสริฐ เหมืองทอง ส.อบต.หมู่ 12 นพพล ปัญญาไว รองนายก อบต.เหมืองหม้อ ได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มผู้สูงอายุตำบลเหมืองหม้อ มีผู้เข้าร่วมเวทีสมัชชาจำนวน 198 คน

พิษทอง สุคแดน ได้นำเสนอการวิเคราะห์ SWOT ของตำบลให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้รับทราบ และได้คืนข้อมูลสถานะสุขภาพของผู้สูงอายุในตำบลเหมืองหม้อที่ป่วยด้วยโรค เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง จำนวนเพิ่มขึ้น ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเวทีสมัชชาสุขภาพผู้สูงอายุดังนี้

“เวลามีงานบุญ งานศพ เจ้าภาพเขาจะเลี้ยงแกงฮังเล มีแค่สามชั้น มันหมู ใฝ่หูขจรสนัก รสจัด คนที่ทำกับข้าวเขาก็ว่าถ้าไม่ทำรสจัดมันก็ไม่อร่อย”

“อย่างบ้านที่มีศพ เจ้าภาพเขาก็เกรงใจคนมาร่วม ไม่เลี้ยงเหล้าก็ยังไม่อยู่ กลางคืนก็ต้อง ปลดอยให้มีการเล่นการพนัน ถ้าวัดเหล้าในงานศพได้จะดีมาก เพราะจะลดค่าใช้จ่ายลงไปอีกเยอะเลย”

“ข้าเจ้าว่ารำวงมะเก่า(ย่อนยุค)เหมาะกับผู้สูงอายุที่สุดแล้ว ไม่ต้องใช้แรงเยอะ เดินเป็นวง ยกแขน ยกขาเท่าที่ยกได้ คนมาดูก็สนุก คนมาร่วมก็สนุก ค่าใช้จ่ายก็ไม่มีอะไรมาก คนเฒ่าก็ได้มาพบกันบ่อย ได้พูด ได้นินทรา ได้พบปะพูดคุยกัน”

จากเวทีสมัชชาสุขภาพกลุ่มผู้สูงอายุ ในกิจกรรมที่จะทำร่วมกันภายในกลุ่มและเครือข่ายต่างๆ ในตำบลเหมืองหม้อ ผู้วิจัยขอสรุปดังนี้

1. สิ่งที่ทำให้พื้นที่คือจัดให้มีการออกกำลังกายหลากหลายชนิดและเหมาะสมกับวัย เช่น รำวงย่อนยุค ฟ้อนเจิง ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุจะเป็นแกนนำ และประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มอื่นๆ ในตำบลเหมืองหม้อได้รับทราบ กลุ่มแรกที่จะชวนมาร่วมคือ สภาเด็กและเยาวชน เริ่มจัดที่ ศาลาการเปรียญ วัดเหมืองหม้อเป็นที่แรกก่อนแล้วหมุนเวียนกันไปตามวัดต่างๆ ในตำบลทุกเดือน โดยจัดทุกวันจันทร์ พุธ ศุกร์ เวลา 16.00น-18.00น.

2. ในเวทีมีมติให้ ตำบลเหมืองหม้อเป็นตำบล ลดหวาน ลดมัน ลดเค็ม ในงานเลี้ยงต่างๆ เป็นตำบลลดเค็ม ลดโรค และปลอดเหล้า ปลอดการพนันในงานศพและให้ทีมจัดการสุขภาพของตำบลเหมืองหม้อช่วยประสานกับกลุ่มชมรม ผู้นำในการประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่ง

กลุ่มแม่บ้าน

ในเวทีนี้ผู้วิจัยได้ประสานกับกลุ่มภาควิชาการ คือ พิษทอง สุดแดน นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ สุปราณี เหมืองอุ้น นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสะนู ภาคประชาสังคม คือ สีม่า คณธรร ประธานกลุ่มแม่บ้านตำบล ภาคการเมือง คือ ศรีรัตน์ เหมืองคำ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 นพดล ปัญญาไว รองนายก อบต.เหมืองหม้อ ได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มแม่บ้านตำบลเหมืองหม้อ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมเวทีสมัชชาจำนวน 72 คน

ในเวทีนี้ทางทีมจัดการสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ โดย พิษทอง สุดแดน นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ ได้เป็นผู้นำเสนอผลการจัดเวทีสมัชชาในกลุ่มที่ผ่านมาให้กับกลุ่มแม่บ้านได้รับทราบ และได้ให้ความรู้ เกี่ยวกับการจัดปรุงอาหารที่เหมาะสม จัดเลี้ยงในงานเลี้ยงต่างๆ ในตำบลเนื่องจากเวลามีงานภายในตำบลเหมืองหม้อ ผู้ที่ทำกับข้าวเลี้ยงแขกผู้มาร่วมงานคือกลุ่มแม่บ้าน และขอความคิดเห็นในกิจกรรมที่จะทำร่วมกัน

“เชื่อว่า ปวดคอตหลัง ในงานศพนี้ จะบังคับให้เจ้าของบ้านเขาไม่เลี้ยงก็ไม่ได้ ถ้าแขกมาร่วมงานแล้วเจ้าภาพเขามีตั้งค้เขาก็เลี้ยง”

“จะออกกฎบังคับเลขที่เดียวไม่ได้หรือในตำบลเรา มันต้องค่อยเป็นค่อยไปเพราะมันเป็นที่เป็นนึ่งกันหมด พุดจากนั้นก็เข้าใจ”

จากเวทีกลุ่มแม่บ้านก็ได้ลงมติเห็นชอบในกิจกรรมต่างๆที่จะทำร่วมกันในตำบลเหมืองหม้อ แต่ในเรื่องของการออกกฎห้ามดื่มเหล้า เล่นการพนันในงานศพ เลข คงทำไม่ได้ ให้ค่อยๆลด ละเลิก โดยมีป้ายประชาสัมพันธ์ ติศประกาศในงานศพ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้มาร่วมงานได้รับทราบว่าเจ้าของงานไม่ให้ดื่มเหล้า ไม่ให้เล่นการพนันทุกชนิด และให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านช่วยประชาสัมพันธ์ในเวทีประชุมประจำเดือนอีกครั้ง

ผลที่ได้จากการคืนข้อมูลทางด้านสุขภาพที่เป็นปัจจุบันของประชาชนในตำบลให้กับกลุ่มโดยผ่านเวที สมัชชาสุขภาพ พบว่า ทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดการรับรู้ ตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนในตำบล เรียนรู้ร่วมกันหาทางออก หาวิธีการที่จะร่วมกันแก้ไข และนำไปปฏิบัติ

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

ในการประชุมกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นการชี้แจงการทำงานของภาคประชาชนที่จะทำร่วมกันให้แก่อาสาสมัครประจำหมู่บ้านได้รับทราบที่จะต้องไปมีส่วนร่วมช่วยเหลือประสานการทำงาน สร้างความเข้าใจกับประชาชนในเขตที่ตนเองรับผิดชอบ

ขั้นตอนที่ 3 รวมพลังในการสนับสนุน เป็นกระบวนการทางภาควิชาการได้นำเสนอโครงการและกิจกรรมที่กลุ่มชมรมได้ช่วยกันวิเคราะห์ วางแผนดำเนินการปฏิบัติ ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ ผู้นำตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสระบัว ซึ่งจะเป็นผู้สนับสนุน หนุนเสริมในเรื่องงบประมาณการดำเนินกิจกรรมต่างๆในตำบล

ผู้วิจัยประสานงานกับกลุ่มต่างๆในตำบลเพื่อพิจารณาขงบประมาณเข้ากับกิจกรรมหรือโครงการที่ภาคประชาชนและสังคม ร่วมกันวิเคราะห์ วางแผนดำเนินการปฏิบัติ เสนอต่อกลุ่มผู้นำตำบลเพื่อขอใช้งบประมาณในข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ และกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ พร้อมกับร่วมสนับสนุนการทำกิจกรรมในชุมชน

มีผู้เข้าร่วม เป็นกำนัน ผู้ใหญ่ บ้านหรือตัวแทน ซึ่งผู้ใหญ่นบ้านบางท่านคิดริเริ่มร่วมประชุมไม่ได้ก็ได้ส่งตัวแทนคือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วม สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ และกลุ่มแกนนำ อสม. การเข้าร่วมเวทีนี้เป็นการออกหนังสือเชิญให้เข้าร่วมประชุม ในเวทีนี้ทางทีมจัดการสุขภาพตำบลเหมืองหม้อได้เชิญทีมวิทยากร จากโรงพยาบาลแพร์มาให้ความรู้

ในเรื่องโรคไม่ติดต่อ หลังจากนั้นได้นำเสนอแนวคิด แนวปฏิบัติ และผลที่ได้การจัดเวทีสมัชชากลุ่มต่างๆ ที่สนับสนุนในธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ มีการตอบรับจากกลุ่มผู้นำดังนี้

1. การจัดทำตลาดผักปลอดสารพิษ (ตลาดสีเขียว) ทาง นำชัย นาแหลม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 บ้านกาซ้อง ได้เป็นเจ้าภาพหลักในการจัดการ และเป็นสมาชิกกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษโดยได้ขอร้องงบประมาณจาก สสส.เพื่อมาสนับสนุนงาน โดยมี สุปราณี เหมืองอุ้น นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสะบะ และคณะกรรมการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรตำบลเหมืองหม้อ เป็นผู้ช่วยเหลือดำเนินการ

2. การตรวจหาสารพิษตกค้างในร่างกาย ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ โดยมี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสะบะ ร่วมกันดำเนินการ

3. เรื่องการปลูกผักรับประทานเองที่บ้าน ประกวดผักปลอดสารในงานประเพณีต่างๆ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ และประชาสัมพันธ์

4. กิจกรรมของกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนสามารถทำได้เลขทั้งหมดในปีงบประมาณนี้โดยใช้จากองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อในเรื่องการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน

5. การออกกำลังกายโดยร่ววงย่อนยุค ฟ้อนเจิง ของผู้สูงอายุได้รับงบประมาณจากชมรมแอโรบิกซึ่งชมรมแอโรบิกได้งบประมาณจากกองทุนสุขภาพตำบลสนับสนุนในการดำเนินงานในปีนี้เป็นเงิน 40,000 บาท แบ่งให้กลุ่มผู้สูงอายุ 10,000 บาท เพื่อใช้ในการดำเนินงาน

6. เรื่องการจัดอาหาร ลดหวาน ลดเค็ม ลดมัน ในงานเลี้ยงต่างๆ ในตำบล ทางทีมจัดการสุขภาพตำบลได้จัดเตรียมป้ายและประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน วิทยุชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์

7. การลด ละ เลิก คี๋มเหล้า สุบบุหรี่ เล่นการพนัน ในงานศพ ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน วิทยุชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าใจ และทางทีมจัดการสุขภาพตำบลได้จัดเตรียมป้ายไว้นิตแจกให้กับกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อติดประชาสัมพันธ์ในบ้านที่มีงานศพ ในหมู่บ้านของตนเอง

องค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ สนับสนุนในเรื่อง งบประมาณและสรรหางบประมาณจากนอกตำบลเพื่อมาสนับสนุนกิจกรรม สนับสนุนด้านบุคลากรที่จะลงไปช่วยกลุ่มในการทำกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งนักวิชาการที่มีอยู่ เข้าไปช่วยให้ความรู้แก่ประชาชน คือ นักวิชาการศึกษา นักวิชาการเกษตร นักวิชาการส่งเสริมสุขภาพ นักพัฒนาชุมชน และประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนในตำบลถึงการดำเนินต่างๆที่จะเกิดขึ้น

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้สนับสนุน การดำเนินงานของกลุ่มและประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับประชาชนในหมู่บ้านของตนเองได้รับทราบ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สนับสนุนในเรื่อง การให้บริการ ให้ความรู้แก่กลุ่ม ชมรม พร้อมทั้งประสานกับ อสม. ในการดำเนินกิจกรรม และประชาสัมพันธ์

ผลจากการที่จังหวัดภาครัฐและการเมือง มาช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนธรรมนูญ สุขภาพตำบล ทำให้ภาครัฐและการเมือง เกิดการรับรู้ ว่า กลุ่ม ชมรม จะดำเนินการอะไรบ้างใน ตำบล เพื่อให้ประชาชนในตำบลเกิดสุขภาวะ ตามที่ธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อได้ประกาศ ไว้ และมีการพูดคุย ร่วมกันแสดงข้อเสนอแนะและแบ่งหน้าที่ที่จะสนับสนุนการดำเนินงานต่างๆ ในตำบล

ขั้นตอนที่ 4 ถอดบทเรียน เป็นกระบวนการที่ตัวแทนจาก ภาควิชาการ ภาคประชาชน และสังคม ภาครัฐและการเมือง ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมสุขภาพหรือโครงการ ต่างๆตามการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลที่ได้ทำไป และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการ ไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป

วิธีดำเนินการ ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ประสานกับตัวแทนจากกลุ่ม ชมรม 10 คน ตัวแทน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 5 คน ตัวแทนนักวิชาการ 4 คน ตัวแทนกำนันผู้ใหญ่บ้าน 5 คน มีผู้เข้าร่วมกระบวนการทั้งหมด 24 โดยมี พิณทอง สุดแดน เป็นวิทยากรกระบวนการกลุ่มเริ่มแรก มีการสร้างบรรยากาศในกลุ่มเพื่อเป็นการให้ทุกคนผ่อนคลาย โดยให้ทุกคนเล่นเกมแสดงท่าทาง ประกอบเพลงที่เปิด 2 นาที หลังจากนั้นได้มีข้อกำหนด กติกา ร่วมกันในกระบวนการนี้ คือให้ทุกคนเป็นเพื่อนกัน เอาตำแหน่งไว้ที่บ้าน อายุเท่ากันหมดทุกคน ทุกคนต้องให้ข้อเสนอแนะที่เป็น ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน ทุกคนต้องยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและเสนอแนะแนวทางการ ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น ให้ทุกคน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ไม่ได้เถียง ไม่มีการตำหนิกัน และกัน หลังจากที่ได้กำหนดกติการ่วมกันแล้ว ได้แบ่งกลุ่มย่อยเป็น 4 กลุ่มๆละ 6 คน โดยทุกคน เข้าร่วมในกลุ่มจากทุกภาคส่วน หลังจากนั้นวิทยากรกระบวนการกลุ่มได้ชี้แจงถึงหัวข้อที่แต่ละ กลุ่มจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่ม แล้วเขียนลงในกระดาษที่แจกและนำเสนอ โดยให้ทุกคนใน กลุ่มเล่าประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบล โดยเวียนกันเล่า คนละ 5 นาที แล้วเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการที่ตำบลเหมืองหม้อมีการขับเคลื่อน ธรรมนูญสุขภาพตำบลกับยังไม่ขับเคลื่อนเป็นอย่างไร งานที่ตนเองทำได้เป็นอย่างดีมีอะไรบ้าง ถ้าจะทำให้ดีขึ้นไปอีกควรทำอย่างไร แล้วมีอุปสรรคอะไรบ้างที่เกิดขึ้นระหว่างการขับเคลื่อน ธรรมนูญสุขภาพตำบล ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการขับเคลื่อนธรรมนูญ สุขภาพตำบล ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบล

จากการสังเกตที่กลุ่มย่อยได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทุกคนให้ความเป็นกันเองในกลุ่มเมื่อมีคนพูดคนที่ฟังก็ฟังอย่างตั้งใจและมีสมาชิกในกลุ่มจดบันทึกข้อมูลแต่ละข้อที่สมาชิกได้พูดคุย บางคนที่อยู่อ่อนกว่าจะเรียกชื่อแทนตัวเองว่าลุง ป้า น้าอง ซึ่งไม่ได้เรียกตามตำแหน่งที่ผู้เข้าร่วมทำงานอยู่ หลังจากที่ทางกลุ่มได้ประเด็นตามหัวข้อที่วิทยากรกำหนดก็ได้นำเสนอข้อมูลของกลุ่มที่ตนเองได้มา และสรุปรวมข้อคิดเห็นที่ทั้งหมดเห็นตรงกัน ซึ่งผู้วิจัยพอสรุปได้ดังนี้

เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการที่ตำบลเหมืองหม้อมีการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลกับยังไม่ขับเคลื่อนคือ กลุ่ม ชมรม องค์กรต่างๆในตำบลสามารถที่จะของบประมาณในการทำกิจกรรมหรือโครงการที่สัมพันธ์กับธรรมนูญสุขภาพตำบลเขียนไว้ได้ง่ายขึ้น โดยที่องค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อใช้ธรรมนูญสุขภาพตำบลเป็นกรอบในการสนับสนุนงบประมาณด้านสุขภาพของประชาชน และบรรจุไว้ในข้อบัญญัติ ประชาชนในตำบลมีความสนใจที่จะเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แสดงความคิดเห็น เสนอแนะอย่างเต็มที่ในเวทีสมัชชาสุขภาพเพิ่มจากที่กำหนดในแต่ละเวที มีการทำงานที่ประสานกัน ร่วมมือกันในทุกกลุ่มองค์กรในตำบลเหมืองหม้อ การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อเป็นแนวทางการในการดูแลสุขภาพของคนในตำบล เป็นการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในตำบลและ ความรู้ด้านสุขภาพของประชาชนจากสภาพความเป็นจริงเป็นสิ่งที่สะท้อนสภาพสังคมได้ชัดเจน

งานที่ตนเองทำได้เป็นอย่างดีมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งจากปราชญ์ในตำบล ทั้งจากภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในวิถีชีวิตในสังคม ในการถ่ายทอดความรู้การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การดูแลสุขภาพในชุมชนด้วยคนในชุมชนเองและมีการร่วมวางแผนแก้ไขปัญหาสุขภาพต่าง ๆ จากการวิเคราะห์ร่วมกัน เป็นการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนในตำบลเหมืองหม้อรู้จักการเสียสละ แบ่งปัน มีจิตอาสา และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ร่วมกัน มีความรัก ความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน

ถ้าจะทำให้ดีขึ้นไปอีกควรมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องให้เด็กและเยาวชนได้ทำตลอด เนื่องจากบางกิจกรรมทำวันเดียวแล้วก็สิ้นสุดโครงการ โครงการเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ โดยเฉพาะบริโภคนิสัย ของคนในชุมชนซึ่งค่อนข้างยากที่จะให้เกิดผลในระยะเวลาที่จำกัด ต้องอาศัยเวลาในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบล เวลาของการจัดกิจกรรมร่วมกันตรงกับช่วงฤดูฝน ซึ่งทำให้มีผู้เข้าร่วมในการทำกิจกรรมไม่ตรงตามเป้าหมาย บางกิจกรรมทำได้เฉพาะคนบางกลุ่มเช่น การออกกำลังกายด้วยการฟ้อนเจิง ซึ่งผู้สูงอายุบางท่านก็ไม่สามารถทำได้ มีเด็กบางส่วนอยากเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางตำบลได้จัดขึ้น แต่ไม่สามารถเข้าร่วมได้เนื่องจากต้อง

เรียนพิเศษวันเสาร์ อาทิตย์ ประชาชนบางกลุ่มยังขาดความเข้าใจในโครงการหรือกิจกรรมที่ทางกลุ่มชมรมเป็นผู้ร่วมกันคิดปฏิบัติ โครงการเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพโดยเฉพาะบริโภคนิสัย บางหมู่บ้านสามารถทำได้ทันทีแต่บางหมู่บ้านต้องรอการทำประชาคมจากชาวบ้านอีกครั้ง

ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลทางผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าต่อไปควรจัดกิจกรรมในวันหยุดราชการที่ไม่ตรงกับวันเสาร์อาทิตย์ เพื่อส่งเสริมให้เด็กและผู้ปกครองได้ทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น กลุ่ม ชมรม ควรมีกิจกรรมที่หลากหลายให้ประชาชนได้เลือกที่จะปฏิบัติตาม

ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบล เนื่องจากระยะเวลาจำกัด จึงยากที่ขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลไปได้ทุกหมวดทุกข้อพร้อมกันได้ จึงต้องค่อยๆขับเคลื่อนไปที่ละข้อ ทีละหมวด

จากการสังเกตการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อผ่านการดำเนินตามกิจกรรมสุขภาพต่างๆที่เกิดขึ้นในตำบลเหมืองหม้อ พลังที่ซ่อนอยู่ในการดำเนินงานต่างๆและขาดไม่ได้ คือ การประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย เสียงไร้สาย วิทยุชุมชน ซึ่งจะเป็นสิ่งที่บอกเล่าแก่คนในตำบลได้รับทราบว่าจะขณะนี้ ทางกลุ่ม ชมรม ประชาชน องค์กรต่างๆในตำบลทำอะไรร่วมกันอยู่ เพื่อให้ผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมในเวทีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

ส่วนที่สาม ศึกษาผลจากการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่

จากที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของประชาชนตำบลเหมืองหม้อ ภาควิชาการ ประธานกลุ่มชมรม ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้เทคนิค SWOT ร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรคในตำบลเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับธรรมนูญสุขภาพตำบล หา กลุ่ม ชมรม ในตำบลเป็นแกนนำหลักและแนวร่วมในการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ กิจกรรมที่จัดสามารถกระตุ้นและทำให้กลุ่มเกิดการคิดอย่างเป็นระบบของตำบลตนเองที่ต้องมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในด้านข้อดี จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคต่าง ๆ ของตำบลเหมืองหม้อ มองเห็นในด้านที่ตนเองและคนอื่นทำงาน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ของแต่ละคนที่ได้ทำร่วมกับกลุ่มและเกิดเป็นความรู้ให้กับคนอื่น ๆ ที่มีทัศนคติที่แตกต่างกันไป ทำให้เข้าใจร่วมกันที่จะแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชนเป็นแบบองค์รวม และเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีอยู่ในตำบลที่เห็นร่วมกันในการจะนำไปสู่การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลในการปฏิบัติได้ จากนั้น ภาควิชาการ ได้สืบข้อมูลสุขภาพที่ได้ นำเสนอแก่เวทีสมัชชาสุขภาพในแต่ละกลุ่ม เปิดโอกาสให้กลุ่มได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดการรับรู้ ตระหนักในปัญหาที่เกิด

ขึ้นกับคนในตำบล เรียนรู้ร่วมกันหาทางออก หาวิธีการที่จะร่วมกันแก้ไข และนำไปปฏิบัติ และได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานต่างๆ จากผู้นำตำบล หน่วยงานของรัฐ ผ่านโครงการหรือกิจกรรมสุขภาพ ตามกรอบและแนวทางของธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ ดังนี้

แต่งเสริม เดิมที จากฟ้าให้น้อง เป็นกิจกรรมซ่อมและทาสีเครื่องเล่นเด็กเล็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 4 ศูนย์ ในตำบลเหมืองหม้อ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเหมืองคำ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกาซ้อง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเหมืองหม้อ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านปทุม โดยการประสานความร่วมมือกันของประชาชน องค์กรต่างๆ ในตำบล รวมทั้งผู้อำนวยการ โรงเรียนทั้ง 4 แห่งและคณะครู และนักศึกษาช่างซ่อมบำรุง วิทยาลัยเทคนิคแพร่ร่วมกันซ่อมเครื่องเล่นเด็ก กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่จะปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนในตำบลเหมืองหม้อรู้จักการเสียสละ แบ่งปัน มีจิตอาสา และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ร่วมกัน มีความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน เป็นการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ หมวดที่ 2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อการมีสุขภาพดีของชาวตำบลเหมืองหม้อ ข้อที่ 5 ชาวตำบลเหมืองหม้อมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ ประโยชน์ และมีความสามัคคีกัน

“ลดหวาน ลดเค็ม ลดมัน ในงานเลี้ยง” “ลด ละ เลิก คืมเหล้า เล่นการพนัน สูบบุหรี่ในงานศพ” ได้ดำเนินการนำร่องที่หมู่ 2,11 บ้านปทุม โดยการนำของท่านพระครูอดุลย์พัฒนโสภณ เจ้าคณะตำบลและเจ้าอาวาสวัดปทุม ซึ่งทำได้ 100 เปอร์เซ็นต์ ในการปลอดเหล้า ปลอดการพนัน ปลอดบุหรี่ ในงานศพ ส่วนในหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบล กำลังดำเนินการ เป็นการสนับสนุนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ หมวดที่ 3 การควบคุม ป้องกันปัจจัยที่คุกคามต่อสุขภาพ ชาวตำบลเหมืองหม้อ ข้อที่ 13 ควบคุมสิ่งเสพติดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพทุกประเภทให้ลดลงอย่างต่อเนื่อง ข้อที่ 14 ปลูกจิตสำนึกชาวตำบลเหมืองหม้อในการลด ละ เลิกอบายมุข และสิ่งต่างๆ ข้อที่ 15 สนับสนุนประชาชนให้มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังป้องกัน โรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อในตำบลเหมืองหม้อ

รางวัลย้อนยุค ฟ้อนเจิง เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการออกกำลังกาย และนัดพบพูดคุยกันในหมู่ผู้สูงอายุ ได้ดำเนินการเริ่มที่ศาลาการเปรียญวัดเหมืองหม้อ รางวัลย้อนยุคได้รับความสนใจในผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เพราะสามารถเข้าร่วมวงกันเปิดเพลงจังหวะ ทำนองช้า และเร็วปานกลาง ร่วมวงกันรำวง ขยับแขน ขยับขา เดินกันเป็นวงกลม ส่วนฟ้อนเจิง มีท่าประกอบที่ยาก มีผู้สูงอายุบางส่วนได้นำชีวิตไปศึกษาและมาสอนในกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ หมวดที่ 4 คุณภาพการบริการ ด้านสุขภาพชาวตำบลเหมืองหม้อ ข้อที่ 19 ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารและสนับสนุนให้มีการออกกำลังกายทุกรูปแบบ ทุกกลุ่มอายุ อย่างครอบคลุม

จักรยานแรลลี่เหมืองหม้อมินิมาราธอน รักษ์โลก รักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนปั่นจักรยาน เป็นหมู่คณะจากองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อไปที่น้ำแม่แคม หมู่ที่ 1,2,11 ร่วมกันปลูกต้นไม้ เก็บขยะ และปล่อยปลาลงสู่น้ำแม่แคม ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับการตอบรับจากเด็กและเยาวชนตำบลเป็นอย่างดี เด็กและเยาวชนได้ปั่นจักรยานร่วมกัน เกิดความสนุกสนาน ได้เพื่อนใหม่จากหมู่บ้านอื่น ผู้ปกครองเด็กบางส่วนเข้ามาช่วยดูแลให้เด็กๆช่วยกันปลูกต้นไม้ เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีงานระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เป็นการขับเคลื่อนธรรมาวุฒิสภาพตำบลเหมืองหม้อ หมวดที่ 2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อการมีสุขภาพดีของชาวตำบลเหมืองหม้อ ข้อที่ 5 ชาวตำบลเหมืองหม้อมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะประโยชน์ และมีความสามัคคีกัน

พัฒนาสุขภาพสภาพเด็กและเยาวชนตำบลเหมืองหม้อ เป็นกิจกรรมที่ทำกับผู้นำชุมชน เป็นการอบรมให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในเรื่องการป้องกันการท้องในวัยเรียน และร่วมกับผู้ใหญ่ใจดีในตำบลจัดตั้งศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่นตำบลเหมืองหม้อ ค้นหาผู้ที่เด็กไว้ใจได้ และเด็กด้วยกันเองคอยเป็นที่ปรึกษา โดยมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสะนู ร่วมกันดำเนินการและให้ความรู้เป็นการขับเคลื่อนธรรมาวุฒิสภาพตำบลเหมืองหม้อ หมวดที่ 5 การสร้างและพัฒนาบุคลากรด้านสาธารณสุข พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและแพทย์แผนไทย ข้อที่ 25 สนับสนุนและส่งเสริมให้เยาวชนจัดทำกิจกรรม หรือร่วมกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ

ฝึกอาชีพและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกิจกรรมที่รุ่นพี่สอนการจับผ้า จัดตกแต่งสถานที่ให้กับรุ่นน้อง และ ปู่ย่า ตายาย สอนเด็กและเยาวชนในเรื่องการทำเครื่องจักรสานที่เป็นภูมิปัญญาของคนตำบลเหมืองหม้อ เป็นกิจกรรมที่เด็กๆ ได้เรียนรู้ สืบทอด ส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีของตำบล โดย ผู้ใหญ่ได้สอนเด็กๆ ในการสานแอ็บข้าว(กระดืบข้าว) สานปลา และทำตุ๊ก เด็กๆ มีความสุข สนุกสนาน และได้ खेलกลับบ้านไปด้วย ที่ตนเองได้ฝึกทำ ซึ่งเป็นการลดช่องว่างระหว่างวัยของทั้งสองวัยด้วย เป็นการขับเคลื่อนธรรมาวุฒิสภาพตำบลเหมืองหม้อ หมวดที่ 5 การสร้างและพัฒนาบุคลากรด้านสาธารณสุข พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและแพทย์แผนไทย ข้อที่ 26 ร่วมกันอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาคสีเขียว ได้มีการจัดตั้งที่ข้างถนนริมน้ำแม่แคม บ้านปทุม เป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ จำหน่ายผักให้กับประชาชนในตำบลเหมืองหม้อและผู้สัญจรผ่าน ผักที่วางขายเป็นผักที่ปลอดภัยและสามารถทำการตรวจสอบได้ มีการควบคุมทั้งปัจจัยภายในและภายนอกเช่น มีการตรวจสอบสุขภาพหาสารพิษตกค้างในร่างกายเกษตรกร มีการออกไปรับรอง GAP(Good Agriculture Practices – การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช) ให้กับกลุ่มเกษตรกร

ผู้ปลูกผัก ผักที่จำหน่ายผ่านการคัดกรอง และรับรองความปลอดภัยจากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลเหมืองหม้อ โดยมีการจำหน่ายในวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 13.30 น. เป็นต้นไป และองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อยังให้การสนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลเหมืองหม้อ เป็นการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ หมวดที่ 8 เศรษฐกิจพอเพียง ข้อที่ 41 สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษ เพื่อเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมสุขภาพ ข้อที่ 42 สนับสนุนการผลิต และใช้ การบริโภคผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของประชาชนตำบลเหมืองหม้อ โดยมีกลุ่มเกษตรเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนพร้อมทั้งขยายผลไปสู่กลุ่มและชมรมอื่นๆ ในตำบลเหมืองหม้อ

ผลจากการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลเหมืองหม้อ พบว่าในตำบลเหมืองหม้อเกิดการบูรณาการทำงานร่วมกันของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตำบลเหมืองหม้อ ในการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาของตำบลมีความเข้าใจตรงกันที่จะแก้ไขปัญหาของตำบลเหมืองหม้อเป็นแบบองค์รวม มองจุดอ่อนที่เป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องร่วมกันแก้ไข โดยมีการคืนข้อมูลทางด้านสุขภาพให้กับ กลุ่มชมรม เป็นการสะท้อนและกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการรับรู้ปัญหาทางด้านสุขภาพที่ตนเองได้มองข้าม เกิดการตระหนักที่จะช่วยกันหาทางแก้ไข ร่วมวางแผน ดำเนินการและนำไปปฏิบัติ เพื่อให้คนในตำบลมีสุขภาพที่ดีตามกรอบและแนวทางที่ธรรมนูญสุขภาพตำบลได้ประกาศไว้ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ บุคลากรร่วมดำเนินการ ผู้นำตำบลสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม สร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในพื้นที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสนับสนุนในเรื่องการให้บริการ องค์ความรู้และประสานการทำงานร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เกิดเป็นโครงการหรือกิจกรรมสุขภาพที่จะทำร่วมกันของคนในตำบล เกิดการประสานความร่วมมือกันในกลุ่มชมรม องค์กรต่างๆ ในตำบล มีการถอดบทเรียนในสิ่งที่ได้ทำร่วมกันที่ผ่านมาว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด นำเอาอุปสรรคและข้อจำกัดต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไปปรับปรุง พัฒนาการดำเนินการต่อไปให้ดีขึ้น